

การพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับชุมชนฐานรากด้วยการแปรรูปเห็ด ภูมิปัญญาท้องถิ่นบน
ฐานเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
Developing Vocational Skills for Grassroots Communities through
Mushroom Processing Based on Local Wisdom and Sufficiency Economy: A
Case Study of Mueang District, Chaiyaphum Province

อินทุราภรณ์ อินทรประจบ เรมี, ไสโลโสภิน ภิรมย์ไกรภักดิ์ และ ฤทธิชัย ผานาค*
Inthuraporn Intharaprajob Remy, Salaisopin Piromkraipuk and Rittichai Phanak*

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
Faculty of Arts and Sciences, Rajabhat Chaiyaphum University, Thailand.

*Email: phanak@cpru.ac.th

Received 30/10/2025 | Revised 05/01/2026 | Accepted 05/01/2026

บทความวิจัย (Research Article)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบทการแปรรูปเห็ดภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ และ 2) เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับชุมชนฐานรากด้วยการแปรรูปเห็ดภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้ออกแบบเชิงสำรวจแบบลำดับขั้น เริ่มจากการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพก่อน แล้วจึงรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัย คือ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำชุมชน ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย กลุ่มแปรรูปเห็ด จำนวน 5 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิด คือ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ในการศึกษาบริบทการแปรรูปเห็ดภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ และ 2) แบบประเมินความพึงพอใจการพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับชุมชนฐานรากด้วยการแปรรูปเห็ดภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบน ในกรณีการวิจัยเชิงปริมาณ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับชุมชนฐานรากด้วยการแปรรูปเห็ดภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านค่าเฉลี่ยสามอันดับแรก คือ ด้านการนำความรู้ไปใช้ ค่าเฉลี่ย 4.66 ระดับมากที่สุด รองลงมา ด้านสถานที่ / ระยะเวลา / อาหาร / ประชาสัมพันธ์ ค่าเฉลี่ย 4.65 ระดับมากที่สุด และด้านวิทยากร ค่าเฉลี่ย 4.63 ระดับมากที่สุด ตามลำดับ

องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้ ในการถ่ายทอดความรู้ การเก็บรักษา การแปรรูปเห็ดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพบุรุษสู่คนรุ่นปัจจุบัน และการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยให้ผลิตภัณฑ์มีมาตรฐานสวยงามตรงตามความต้องการของตลาดในปัจจุบัน

คำสำคัญ: เห็ด; ภูมิปัญญาท้องถิ่น; เศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This study aimed to: (1) examine and analyze the contextual conditions of local wisdom-based mushroom processing grounded in the Sufficiency Economy Philosophy in Mueang District, Chaiyaphum Province; and (2) develop vocational skills for grassroots communities through local wisdom-based mushroom processing under the Sufficiency Economy framework. A mixed-methods research approach was employed using a sequential exploratory design. Qualitative data were first collected to obtain an in-depth understanding of the local context, followed by quantitative data to validate and support the qualitative findings. The conceptual framework was based on the Sufficiency Economy Philosophy and sustainable development principles.

The research was conducted in Mueang District, Chaiyaphum Province. The sample consisted of five participants, including community leaders, producers, distributors, and members of mushroom processing groups, selected through purposive sampling. Research instruments included in-depth interviews to explore contextual aspects of local wisdom-based mushroom processing and a satisfaction questionnaire to assess vocational skill development among grassroots communities. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, namely mean and standard deviation, while qualitative data were analyzed through content analysis and presented descriptively.

The findings indicated that participants reported the highest overall level of satisfaction with the vocational skill development program through local wisdom-based mushroom processing under the Sufficiency Economy framework ($\bar{X} = 4.66$). When analyzed by dimension, the highest mean score was found in the application of knowledge ($\bar{X} = 4.66$), followed by facilities, duration, food, and public relations ($\bar{X} = 4.65$), and instructors ($\bar{X} = 4.63$), all of which were rated at the highest level.

The knowledge derived from this research underscores the effective transmission of ancestral local wisdom related to mushroom preservation and processing to contemporary generations, alongside the integration of modern technologies to enhance product quality, standardization, and aesthetic appeal in response to current market demands. This integration contributes to sustainable grassroots economic development and strengthens community resilience within a changing socio-economic context.

Keywords: Mushrooms; local wisdom; sufficiency economy

บทนำ

การขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเป็นการดำเนินการที่สำคัญในการพัฒนาและยกระดับประเทศให้เป็นประเทศรายได้สูงที่มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง เป็นการวางรากฐานที่มั่นคงให้กับเศรษฐกิจ ไทยในอนาคตโดยการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชน ในชุมชนให้ดีขึ้น และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาคตาม เป้าหมายการพัฒนาของยุทธศาสตร์ชาติ โดยเฉพาะด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เพื่อให้ ทุกคนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ผ่านการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและ พฤติกรรม และด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยการพัฒนาและส่งเสริมการสร้างมูลค่าสินค้า เกษตรเพื่อสร้างรายได้ให้เกษตรกรและการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในการพึ่งพาตนเอง (หทัยชนก คตะสมบุรณ์, 2563)

ในช่วงปีที่ผ่านมา รัฐได้ดำเนินกลยุทธ์การพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของศักยภาพและความเข้มแข็งของ ทูทางสังคม วัฒนธรรม (Cultural-Social Capital) ในระดับชุมชนอย่างเต็มที่ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่เรียกว่า 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ ประกอบกับกระแสการพัฒนาตามราชปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ประพนธ์ สุภภาโต และคณะ, 2563) จึงทำให้ชุมชนหลายแห่งหันมาพิจารณาทบทวนและประยุกต์ใช้วิถีการผลิตบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมของตนเองมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสินค้าของชุมชนต่าง ๆ ที่ผ่านมายังขาดการวิเคราะห์และการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างสรรคสินค้าและเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์อย่างเต็มที่ จึงทำให้ภาพลักษณ์ของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ขาดความเป็นลักษณะเฉพาะตัว ที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค ที่นับวันจะมีลักษณะการเลือกบริโภคสินค้าที่มีมูลค่าด้านความคิด ความรู้สึกเพิ่มขึ้น จากเดิมจะพิจารณาเฉพาะมูลค่าในด้านกายภาพเป็นสำคัญ การผลิตและสร้างสรรค์บนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนอย่างแท้จริง จึงจะสามารถสร้างภาพลักษณ์ของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเฉพาะตัวได้ดี และการที่จะเป็นเช่นนั้นได้ชุมชนจะต้องมีจิตสำนึกที่แจ่มชัดในวัฒนธรรมของตนเอง ชุมชนจะต้องร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของชุมชน มีการตื่นตัวและรับรู้เอกลักษณ์และคุณค่าของตนเองและนำคุณค่าเหล่านั้นมาใช้เป็นฐานในสรสรสร้างการผลิตสินค้าหรือบริการของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพสามารถบ่งชี้ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ตนเองตามแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ซึ่งมีวิธีการผลิตบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา (Education) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคมและเทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่ ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มั่นคงและมั่นคงในทุกมิติของกระแสโลกาภิวัตน์ได้ กลยุทธ์ที่ดีที่สุดในการรับมือกับโลกาภิวัตน์ จึงไม่ใช่การเดินทางตามอย่างคนตาบอดหรือปิดตัวเองอย่างคนหุนหวก แต่เป็นการศึกษา วิเคราะห์อย่างลึกซึ้งรอบด้าน เพื่อการประยุกต์โลกาภิวัตน์ให้กลายเป็นเครื่องมือรับใช้ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ย่อมเป็นสมรรถนะใหม่แห่งยุคโลกาภิวัตน์ท่ามกลางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมแบบเดิมที่กำลังเสื่อมสลายลง จึงมีทางเลือกเพียง 2 ทาง คือ การจมปรักกับวิถีคิดแบบเดิมที่ประเทศมหาอำนาจชั้นนำกำลังทอดทิ้ง หรือเรียนรู้อย่างลึกซึ้งถึงภูมิปัญญาแบบใหม่ที่กำลังจะเป็นอนาคตของประเทศ คนชนบทและคนเมืองได้ถือฤกษ์สำคัญแห่ง

เศรษฐกิจสร้างสรรค์(Creative Economy) ไร้คนละดอก นั่นคือ วัฒนธรรมรุ่งรอยที่เป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าสร้างสรรค์ได้อย่างไม่มีวันสิ้นสุดและความเชี่ยวชาญในการแปรเปลี่ยนวัตถุดิบให้กลายเป็นสินค้าที่มีความเป็นสากล ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคทั่วโลกให้การยอมรับและชื่นชม (รัชยาภักดีจิตต์, 2565)

เห็ดเป็นอาหารของคนไทยมาหลายยุคหลายสมัย ทั้งเห็ดที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ เห็ดที่ลงมือปลูกลีเลียนแบบธรรมชาติ และเห็ดที่ต้องนำเข้ามาจากต่างประเทศ ซึ่งเห็ดเหล่านั้นก็ล้วนแต่มีคุณค่า ทางด้านโภชนาการหลากหลายด้วยกันทั้งนั้น ในปัจจุบัน ผู้บริโภค จึงให้ความสนใจในการบริโภคเมนูเห็ดชนิดต่าง ๆ มากขึ้น เนื่องจากเห็ดเป็นอาหารที่ให้โปรตีน วิตามิน และเกลือแร่สูง นอกจากนี้เห็ดยังมีคุณสมบัติ เป็นยา รักษาโรคได้อีกด้วย ได้มีรายงานไว้ใน ต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศจีน ญี่ปุ่น เกาหลี และไต้หวัน มีการใช้เห็ดเป็นยาสมุนไพรมานานกว่าสี่พัน ปี สำหรับประเทศไทยแพทย์พื้นบ้าน ไทยได้ใช้เห็ดสมุนไพรหลากหลายชนิดในการรักษาโรคนานแล้ว เช่น เห็ดหอม เห็ดฟาง เห็ดเป่าฮือ เห็ดแครง เห็ดหลินจือ เห็ดหูหนู เห็ดหูหนูขาว เห็ดนางรม เห็ดภูมิลำ (เห็ดหัวลิง) เห็ดโคนญี่ปุ่น (เห็ดยานาง) เห็ดเข็มเงิน เข็มทอง และเห็ดกระด้าง โดยใช้เห็ด แครงแก้อ่อนเพลีย รักษาโรคสตรี เห็ดเป่าฮือต้านแบคทีเรียและมะเร็ง เห็ดหลินจือรักษาระบบ ทางเดินอาหาร ทางเดินหายใจ และระบบไหลเวียนโลหิต เห็ดหูหนูขาวช่วยบำรุงน้ำอสุจิ ไต ตับ ปอด กระเพาะ และบำรุงสุขภาพมารดาหลังคลอด เป็นต้น กล่าวคือ เห็ด จึงเป็นอาหารเพื่อสุขภาพที่มีคุณค่าทางอาหารสูงมาก ๆ และไม่มีไขมัน หรือคอเลสเตอรอล เรียกว่าเป็นได้ทั้งอาหารและยาในเวลาเดียวกัน จะเห็นได้ว่าเห็ดนั้นจัดเป็นอาหารเพื่อสุขภาพอย่าง แท้จริง แถมยังมีรสชาติที่อร่อย นุ่ม ลื่น ลิ้น และยังเป็นอาหารที่หารับประทานกันได้ง่ายตามท้องตลาด ทั่วไป หรือร้านค้าต่าง ๆ แต่ทั้งนี้ การรับประทานเห็ดก็ควรรับประทานในปริมาณที่พอดี ไม่ มากหรือน้อยจนเกินไป เพราะหากรับประทานมากเกินไปจากที่จะได้ประโยชน์อาจกลายเป็นโทษแทนได้ ดังนั้นนอกจากจะนิยมบริโภคเห็ดกันมากแล้ว ยังได้ให้ ความสำคัญแก่เห็ดมากจนเห็ดกลายเป็นอาหารที่มีคุณค่าสูงเทียบเคียงกับเนื้อสัตว์ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวที่ติดปากคนไทยมาช้านานว่า “หมู เห็ด เป็ด ไก่ เป็นอาหารสำหรับผู้ที่มิอันจะกิน” ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เห็ดเป็นอาหารที่คนทั่วไปยอมรับมาช้านานแล้ว ในเรื่องของรสชาติและคุณค่าทางอาหาร (กนกนาฏพรหมนคร, 2567)

ในปัจจุบันประเทศไทยมีการปรับปรุงและพัฒนาการเพาะเห็ดไปมาก จนกลายเป็นอาชีพหลัก ที่สำคัญของเกษตรกรอาชีพหนึ่ง ถ้าจะเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคเอเชียแล้ว ประเทศไทยจัด อยู่ในระดับแนวหน้า จะเป็นรองอยู่บ้างก็แต่ประเทศญี่ปุ่นเท่านั้น จำนวนเห็ดที่ผลิตได้สูงสุดในแต่ละปี คือ เห็ดฟาง ส่วนเห็ดที่ผลิตได้น้อยและน้อยมากคือ เห็ดแชมปิญองและเห็ดหอม โดยมีสาเหตุมาจาก ฤดูกาลและวัสดุที่ใช้เพาะ ซึ่งยังไม่สามารถควบคุม ปรับปรุงและดัดแปลงให้เหมาะสมได้ตลอดทั้งปี แต่อย่างไรก็ตามอาชีพการเพาะเห็ดเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่สามารถทำรายได้ให้ประเทศชาติปีละไม่ น้อยกว่า 1,200 ล้านบาท และมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากคุณภาพของเห็ดของประเทศไทย ได้รับการพัฒนาขึ้นจนเป็นที่ยอมรับของตลาดโลก ดังนั้น ถ้าได้มี การส่งเสริมให้เกษตรกรไทยได้รู้จัก การเพาะเลี้ยงเห็ดที่ถูกวิธี นอกจากจะทำให้มีผลผลิตเห็ดเพิ่มขึ้นทั้งด้านปริมาณและคุณภาพแล้วยังเป็นการเพิ่มอาหารที่มีคุณค่าแก่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ทำให้มีคุณค่าสุขภาพพลานามัย สมบูรณ์แข็งแรง พร้อมทั้งจะพัฒนาประเทศชาติได้ในทุกทางโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้าน เศรษฐกิจ เพราะเมื่อผลผลิตเห็ดเพิ่มขึ้นรายได้ของเกษตรกรก็จะเพิ่มขึ้นด้วย จากการจำหน่ายผลผลิต ทั้งในประเทศและส่งออกเป็นสินค้าออก ซึ่งเป็นผลให้ระบบเศรษฐกิจของชาติเจริญก้าวหน้าและพัฒนาขึ้นตามลำดับ (อนุสรณ์ วัฒนกุล, 2563)

จากเหตุผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ “การพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับชุมชนฐานรากด้วยการแปรรูปเห็ดภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ” ขึ้น เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเห็ด ในจังหวัดชัยภูมิ ได้มีการพัฒนาคุณภาพการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ จนได้รับการรับรอง มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี และเหมาะสม โดยเป็นการเพิ่มช่องทางการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์และการแปรรูปผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรอินทรีย์ ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและสร้างมูลค่าเพิ่มสู่ตลาดแบบยั่งยืนได้ เนื่องจากในปัจจุบันผู้บริโภคหันมาให้ความสำคัญต่อการเลือกซื้อสินค้าที่มีคุณภาพเพื่อการบริโภคมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้ประกอบการในภาคการเกษตรและอาหารของไทยสามารถแข่งขันทางการค้า และช่วยพัฒนาระบบการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศให้เกิดความยั่งยืนในที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ บริบทการแปรรูปเห็ดภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับชุมชนฐานรากด้วยการแปรรูปเห็ดภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

การทบทวนวรรณกรรม

ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของชุมชนในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการจัดการทรัพยากรในบริบททางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเฉพาะพื้นที่ ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการยอมรับมากขึ้นในฐานะ “ทุนทางสังคมและเศรษฐกิจ” ที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในบริบทของเศรษฐกิจฐานรากและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะด้านนวัตกรรม การออกแบบผลิตภัณฑ์ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของชุมชนในระบบเศรษฐกิจปัจจุบัน (สุพัตรา แก้วคำ, 2567) การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจชุมชนควรมุ่งเน้นการรักษาสมดุลระหว่างการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์อัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรม หากขาดการจัดการที่เหมาะสม อาจนำไปสู่การบิดเบือนภูมิปัญญาเพื่อเชิงพาณิชย์จนสูญเสียความหมายดั้งเดิม (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2567)

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง การนำทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์ชุมชน มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการออกแบบและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อยกระดับคุณภาพ มาตรฐาน และภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ให้สามารถแข่งขันในตลาดได้อย่างยั่งยืน มุมมองดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์มีมิติทางสังคมและวัฒนธรรมควบคู่กับมิติทางเศรษฐกิจ (สุพัตรา แก้วคำ, 2565)

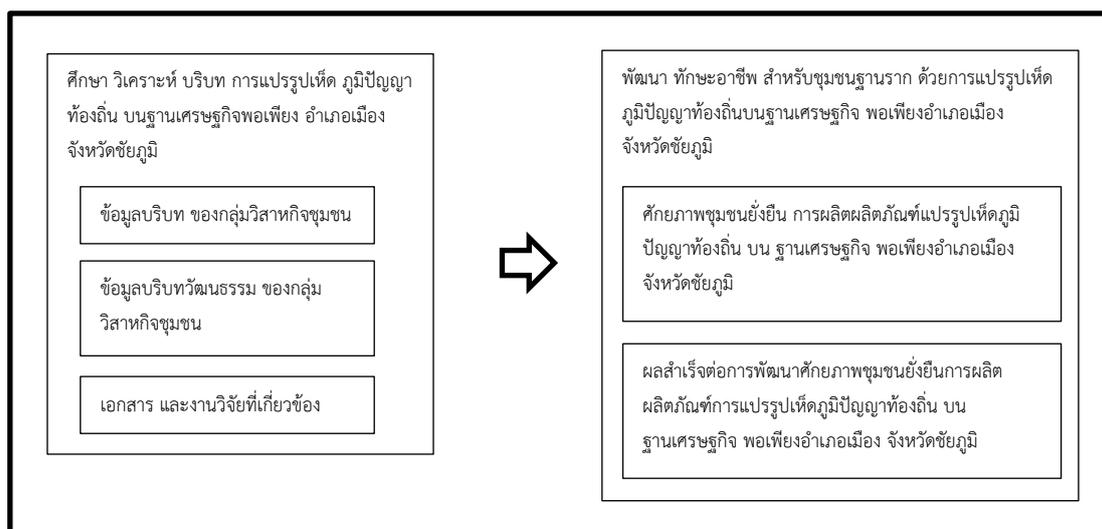
ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่น อัตลักษณ์ชุมชน และทรัพยากรในพื้นที่ มาผสมผสานกับการออกแบบและแนวคิดสมัยใหม่ เพื่อยกระดับคุณค่าและภาพลักษณ์ของสินค้าให้สามารถแข่งขันในตลาดได้ ทั้งนี้ การสร้างสรรค์ดังกล่าวต้องไม่ทำลายคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่ควรเป็นการต่อยอดอย่างเหมาะสม (สุพัตรา แก้วคำ, 2566)

วิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน โดยอาศัยการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมทาง เศรษฐกิจบนฐานทรัพยากร ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ท้องถิ่น แนวคิดวิสาหกิจชุมชนได้รับความสนใจอย่าง ต่อเนื่องในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เนื่องจากสามารถเชื่อมโยงมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเข้า ด้วยกันอย่างเป็นระบบ วิสาหกิจชุมชนเป็นกลไกสำคัญของเศรษฐกิจฐานราก ที่ช่วยกระจายรายได้ ลด ความเหลื่อมล้ำ และเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น โดยเน้นการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน แนวคิดนี้สอดคล้องกับการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ซึ่งชุมชนทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ผลิต ผู้จัดการ และผู้รับประโยชน์ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2566)

เห็ด หมายถึง สิ่งมีชีวิตจำพวกฟังไจที่สามารถนำมาเพาะเลี้ยงและใช้ประโยชน์ได้ทั้งในด้านอาหาร ยา และผลิตภัณฑ์แปรรูป โดยเห็ดพื้นบ้านและเห็ดเศรษฐกิจมีความเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถี ชีวิตของชุมชนไทยมาอย่างยาวนาน มุมมองดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า เห็ดมิได้เป็นเพียงทรัพยากรทาง ชีวภาพ แต่เป็นทุนทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของชุมชน (กรมวิชาการเกษตร, 2565)

เกษตรอินทรีย์ (Organic Agriculture) หมายถึง ระบบการผลิตทางการเกษตรที่ได้รับความสนใจ อย่างกว้างขวางในระดับโลก เนื่องจากสามารถตอบสนองต่อความท้าทายด้านความมั่นคงทางอาหาร สุขภาพของผู้บริโภค และความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ แนวคิดเกษตรอินทรีย์มุ่งเน้นการจัดการ ระบบการผลิตอย่างเป็นองค์รวม โดยลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตสังเคราะห์ และให้ความสำคัญกับสมดุล ของระบบนิเวศ โดยการผลิตทางการเกษตรที่งดใช้สารเคมีสังเคราะห์และสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม (GMOs) โดยอาศัยปุ๋ยอินทรีย์ วัสดุธรรมชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อผลิตอาหารที่ปลอดภัยและสร้าง รายได้อย่างยั่งยืนให้แก่เกษตรกร แนวคิดนี้สะท้อนบทบาทของเกษตรอินทรีย์ในฐานะเครื่องมือพัฒนา เศรษฐกิจฐานรากและวิสาหกิจชุมชน (กรมวิชาการเกษตร, 2565)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี ใช้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัย คือ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยมีการแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาบริบทการแปรรูปเห็ดถั่งห่านปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำชุมชน ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย กลุ่มแปรรูปเห็ด จำนวน 5 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in depth interview) ในการศึกษาบริบทการแปรรูปเห็ดถั่งห่านปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากสัมภาษณ์จัดประชุมสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยใช้วิธีการตั้งคำถามแบบปลายเปิดเพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิก ผู้นำชุมชน ผู้ผลิต ผู้จำหน่ายในชุมชน ได้แสดงความคิดเห็นและทัศนะของตนเองอย่างเปิดเผย และนำไปสู่การแสดงความคิดเห็นร่วมกัน จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับชุมชนฐานรากด้วยการแปรรูปเห็ดถั่งห่านปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เข้าร่วมอบรม จำนวน 20 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินความพึงพอใจการพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับชุมชนฐานรากด้วยการแปรรูปเห็ดถั่งห่านปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาบริบทการแปรรูปเห็ดถั่งห่านปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลตามประเด็นดังนี้

ประเด็นการเริ่มต้นทำงานด้านเห็ดได้อย่างไร ผลการศึกษาพบว่า หน่วยงานราชการมีโครงการส่งเสริมอาชีพให้กับชาวบ้าน จากนั้นก็ไปศึกษาดูงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพาะและแปรรูปเห็ดที่ประสบความสำเร็จ แล้วนำมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของตนเอง

ประเด็นในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิมีเห็ดพื้นบ้านชนิดใดบ้างที่นิยมนำมาแปรรูป ผลการศึกษาพบว่า นิยมกันมากที่สุดคือเห็ดนางรม เพราะปลูกง่าย ได้ผลผลิตเยอะ ราคาไม่แพง บางครั้งก็ใช้เห็ดหูหนู เห็ดนางฟ้า ถ้าเป็นหน้าฝนจะมีเห็ดป่าด้วย เช่น เห็ดโคน เห็ดเผาะ แต่หาได้ยาก คนมักเก็บไว้กินเองหรือขายสด ส่วนที่นำมาแปรรูปส่วนใหญ่ใช้เห็ดนางรมเพราะหาได้ตลอดทั้งปี

ประเด็นวิธีการหรือเคล็ดลับของบรรพบุรุษในการเก็บรักษาหรือแปรรูปเห็ด ผลการศึกษาพบว่า การทำเห็ดดองแบบโบราณ ให้นำเห็ดไปลวกน้ำร้อนพอสุก แล้วแช่น้ำเย็นทันที จะทำให้เส้นใยเห็ดกระชับกรอบนาน ส่วนการตากแห้งสมัยก่อนใช้แดดตากบนตะแกรงไม้ไผ่ แต่ปัญหาคือถ้าฝนตก หรือแดดไม่แรงพอ เห็ดจะเหม็นอับ เน่าเสียได้ อีกอย่างคือการใส่ขมิ้นสดบด ๆ ลงไปในน้ำลวกเห็ด จะช่วยให้เห็ดมีสีสวย ไม่คล้ำ และมีกลิ่นหอม

ประเด็นการถ่ายทอดความรู้เรื่องเห็ด ผลการศึกษาพบว่า ถ่ายทอดให้บุตรหลาน เนื่องจากช่วงปิดเทอมก็มาช่วยทำ ให้ลองทำเอง เพราะยังมีคนทำมาก ยิ่งทำให้ชุมชนเราโดดเด่น เป็นหมู่บ้านผลิตภัณฑ์เห็ด นักท่องเที่ยวก็จะมามากขึ้น ทุกคนก็ได้ประโยชน์ นอกจากนี้ทาง อบต. ก็เชิญไปเป็นวิทยากรสอนกลุ่มแม่บ้านในตำบลอื่นบ้าง

ประเด็นชุมชนมีการรวมกลุ่มหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการแปรรูปเห็ด ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มแปรรูปเห็ดประชุมกันเดือนละครั้ง พุดคุยแลกเปลี่ยนปัญหา เช่น บางคนทำเห็ดอบแล้วไม่กรอบ ก็มาถามกัน แล้วก็ช่วยกันหาทางแก้ บางครั้งก็ลองทำสูตรใหม่ ๆ เช่น เห็ดรสตั้มยำ เห็ดผสมงาดำ แล้วให้สมาชิกชิมกัน ไหวตกันว่าชอบไม่ชอบ นอกจากนี้ยังมีกลุ่ม LINE เพื่อคุยกันตลอดเวลา ถ้ามีใครได้อะไอดี ๆ ก็แชร์กัน หรือถ้ามีคนต้องการซื้อเห็ดเยอะ ก็จะช่วยกันผลิต แบ่งงานกัน

ประเด็นภูมิปัญญาด้านเห็ดของท้องถิ่นมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ผลการศึกษาพบว่า สมัยก่อนทำเห็ดต้องขายในตลาดใส่ถุงพลาสติกใส มัดปากถุงด้วยยางวง ไม่มีฉลาก ขายได้ไม่กี่วัน เพราะไม่มีตู้เย็นเก็บ ตอนนี้ต้องมีบรรจุภัณฑ์สวยงาม มีฉลากครบถ้วน วิธีการผลิตก็เปลี่ยน จากการตากแดดเป็นการอบในเตา สะอาดกว่า ควบคุมอุณหภูมิได้ กลิ่นรสก็ปรับตามความต้องการของลูกค้า สมัยก่อนมีแต่รสจืด ๆ ตอนนี้มีหลายรส เผ็ด หวาน เปรี้ยว ตั้มยำ ซีส การตลาดก็เปลี่ยน จากขายแค่ในตลาดเป็นขายออนไลน์ได้ทั่วประเทศ แต่พื้นฐานความรู้เรื่องการเลือกเห็ดดี ๆ การรักษาความสะอาด ยังคงใช้ภูมิปัญญาเดิมอยู่

ประเด็นการแปรรูปเห็ด ผลการศึกษาพบว่า 1) แหนมเห็ด ทำมากที่สุด 2) เห็ดอบกรอบ มี 5 รสชาติ ออริจินัล เผ็ดนิดหน่อย เผ็ดมาก ซีส และสาหร่ายญี่ปุ่น 3) เห็ดฉีก อันนี้ฉีกเป็นเส้น ๆ อบจนแห้งรับประทานเหมือนหมูฉีก 4) น้ำพริกเห็ด มี 2 แบบ น้ำพริกเห็ดเผา กับน้ำพริกเห็ดหนุ่ม

ประเด็นเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการแปรรูปเห็ด ผลการศึกษาพบว่า อุปกรณ์หลัก ๆ มี 1) เตาอบลมร้อน 2) เครื่องซีลปากถุง 3) กระทะสแตนเลสขนาดใหญ่สำหรับลวก 4) ตะแกรงสแตนเลสสำหรับสะเด็ดน้ำ 5) ภาชนะตักอลูมิเนียม 6) เครื่องชั่งดิจิตอล 7) อ่างล้างเห็ดพลาสติกขนาดใหญ่ 8) ตะแกรงสแตนเลสสำหรับเตรียมวัตถุดิบ 9) ตู้เก็บผลิตภัณฑ์แห้ง ๆ

ประเด็นการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ ผลการศึกษาพบว่า 1) เตาอบลมร้อนทดแทนการตากแดด - ควบคุมอุณหภูมิได้แม่นยำ สะอาด ไม่ขึ้นกับสภาพอากาศ 2) เครื่องซีลปากถุง - ทำให้ผลิตภัณฑ์เก็บได้นาน ดูดี มีมาตรฐาน 3) QR Code บนฉลาก - ลูกค้าสแกนดูข้อมูลผลิตภัณฑ์ ส่วนผสม วิธีเก็บรักษาได้ 4) ขายผ่านแอปพลิเคชัน - เพจเฟซบุ๊ก ไลน์ Shopee Lazada 5) ระบบ Promptpay - รับเงินสะดวก ไม่ต้องเตรียมเงินทอน 6) กล้องวงจรปิดในห้องผลิต - เพื่อความปลอดภัย ตรวจสอบคุณภาพการผลิต

ประเด็นปัญหาหรืออุปสรรคด้านอุปกรณ์/เทคนิคการแปรรูป ผลการศึกษาพบว่า 1) เตาอบ ถ้าเสียต้องหยุดผลิต ซ่อมนานเพราะช่างไม่เยอะ อะไหล่หายาก 2) อบครั้งละไม่เยอะ ถ้าได้ออเดอร์เยอะต้องอบหลายรอบ เสียเวลา 3) ไฟฟ้าในชุมชนบางช่วงไม่เสถียร ตก-ขึ้นบ่อย อุปกรณ์อาจเสียหายได้ 4) ช่วงแรกยังไม่ชำนาญการตั้งอุณหภูมิและเวลา ทำให้เห็ดไหม้บ้าง ไม่สุกบ้าง 5) ต้นทุนไฟฟ้าค่อนข้างสูง โดยเฉพาะช่วงที่ผลิตเยอะ ๆ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ชาวบรมมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับชุมชนฐานรากด้วยการแปรรูปเห็ดภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านค่าเฉลี่ยสามอันดับแรก คือ ด้านการนำความรู้ไปใช้ ค่าเฉลี่ย 4.66 ระดับมากที่สุด รองลงมา ด้านสถานที่ / ระยะเวลา / อาหาร / ประชาสัมพันธ์ ค่าเฉลี่ย 4.65 ระดับมากที่สุด และด้านวิทยากร ค่าเฉลี่ย 4.63 ระดับมากที่สุด ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง "การพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับชุมชนฐานรากด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ" สามารถวิเคราะห์และอภิปรายตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ดังนี้

1. การอภิปรายผลเชิงบริบทและทุนทางวัฒนธรรม (วัตถุประสงค์ที่ 1)

ผลการวิจัยที่พบว่าชุมชนมีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิม เช่น การใช้หมิ่นและเทคนิคการลวกเห็ด ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ มีความสอดคล้องอย่างนัยสำคัญกับแนวคิดของ สุพัตรา แก้วคำ (2567) ที่ระบุว่าพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นในยุคดิจิทัล จำเป็นต้องรักษาสมดุลระหว่าง "คุณค่าดั้งเดิม" และ "มูลค่าทางเศรษฐกิจ" การที่กลุ่มวิสาหกิจในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ สามารถรักษาอัตลักษณ์ของตนไว้ได้พร้อมกับปรับปรุงมาตรฐานผลิตภัณฑ์ สะท้อนถึงการจัดการ ทุนทางสังคม (Social Capital) ที่เข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประพจน์ สุภาโตและคณะ (2563) ที่ชี้ให้เห็นว่าทุนทางสังคมเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

นอกจากนี้ การเปลี่ยนผ่านจากการผลิตแบบดั้งเดิมสู่การเป็น ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ (Creative Products) ที่มีรสชาติหลากหลายและบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย ยังสนับสนุนข้อค้นพบของ รัชยา ภักดีจิตต์ (2565) ที่อธิบายว่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์คือสมรภูมิใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งชุมชนต้องใช้ความเชี่ยวชาญในการเปลี่ยนวัตถุดิบทางวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าที่มีความเป็นสากล

2. การอภิปรายผลการพัฒนาทักษะและความพึงพอใจ (วัตถุประสงค์ที่ 2)

ผลการวิจัยที่แสดงค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$) โดยเฉพาะในด้านการนำความรู้ไปใช้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกนาฏ พรหมนคร (2567) ที่ศึกษาการพัฒนาผู้ประกอบการและพบว่ายกระดับทักษะการผลิตให้ได้มาตรฐาน (GAP) และการสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการแปรรูป เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกษตรกรมีความมั่นคงทางรายได้

ด้านการพัฒนาการส่งเสริมการขายสินค้า Digital Business เพื่อส่งเสริมรายได้และยกระดับเศรษฐกิจและสังคมกระจายความเจริญ สอดคล้องกับ สุทัศน์ รุ่งระวีวรรณ อมรเทพ มณีเนียม สัสดี กำแพงดี และ ปิยะดา มณีนิล (2564) ได้ดำเนินโครงการวิจัย เรื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลท่าสาป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา จากการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการมีการใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ชุมชนในระดับปานกลางและมีความต้องการความรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพ หลังจากได้รับการอบรมพัฒนาความรู้โดยใช้รูปแบบการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการจัดการผลิตภัณฑ์ชุมชน รูปแบบรูปแบบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความเหมาะสม ผู้ประกอบการสามารถใช้เทคโนโลยีในการจัดการกลุ่มอาชีพและผลิตภัณฑ์ มีผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ประกอบการจากอบรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอยู่ในระดับมาก

ในมิติของการพึ่งพาตนเอง ผลงานวิจัยนี้เป็นประจักษ์พยานที่ชัดเจนตามแนวคิดของ หทัยชนก คະตະสมบุรณ์ (2563) ที่เน้นย้ำว่าการสร้างเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืนต้องเกิดจากการส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนมีศักยภาพในการแข่งขันและพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าสมาชิกกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแก้ไขปัญหาาร่วมกันผ่านพื้นที่เรียนรู้ทั้งแบบออฟไลน์และออนไลน์

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบจากการวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะอาชีพด้วยการแปรรูปเห็ดในจังหวัดชัยภูมิ คือ "โมเดลการสังเคราะห์นวัตกรรมบนฐานภูมิปัญญาและเศรษฐกิจพอเพียง" (Synthetic Model of Wisdom-Based Innovation and Sufficiency Economy) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนผ่านจาก "การผลิตเพื่อยังชีพ" สู่ "การเป็นผู้ประกอบการชุมชนเชิงสร้างสรรค์" ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบตารางเปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์และแผนภูมิโมเดลเชิงมนทัศน์ ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์การเปลี่ยนผ่านขององค์ความรู้ (Knowledge Transformation Analysis)

มิติการพัฒนา	บริบทภูมิปัญญาดั้งเดิม (Traditional Wisdom)	องค์ความรู้ใหม่: นวัตกรรมฐานภูมิปัญญา (Integrated Innovation)	ผลลัพธ์เชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Outcomes)
เทคโนโลยีการผลิต	การตากแดดธรรมชาติ (พึ่งพาสภาพอากาศ)	ระบบอบลมร้อนควบคุมอุณหภูมิและเวลาที่แม่นยำ,	มาตรฐานผลิตภัณฑ์ (Standardization) และความสะอาด
การรักษาคุณภาพ	การใช้ขี้เถ้าและเทคนิคตากเห็ดแบบโบราณ,	การซีลสุญญากาศและการระบุข้อมูลผ่านระบบ QR Code,	การยืดอายุผลิตภัณฑ์ (Shelf-life Extension) และความโปร่งใสของข้อมูล
กลไกการเรียนรู้	การถ่ายทอดในครอบครัวแบบไม่เป็นระบบ	พื้นที่เรียนรู้ร่วมกัน (LINE Group) และ Action-oriented Learning,	ทุนทางปัญญาของชุมชน (Community Intellectual Capital),
ช่องทางการตลาด	ตลาดท้องถิ่น/แผงลอย (Physical Market)	Omni-channel (Facebook, Shopee, Lazada) และ Promptpay	การเข้าถึงตลาดระดับสากล (Global Accessibility),
กรอบแนวคิดหลัก	การพึ่งพาธรรมชาติเพียงอย่างเดียว	ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์,	ความล้มตัวได้ยากและยั่งยืน (Resilience & Sustainability),

บทสรุป

บทความวิจัยเรื่อง "การพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับชุมชนฐานรากด้วยการแปรรูปเห็ด ภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ" มีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการ คือ เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบท และเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับการแปรรูปเห็ดบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยงานวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-methods research) โดยมีกรอบแนวคิดจากเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชน/ผู้ผลิต 5 คน และการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรม 20 คน ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญคือความสำเร็จในการถ่ายทอดความรู้ด้านการแปรรูปเห็ด (เช่น การทำหมนหมื่นเห็ด, เห็ดอบกรอบ) และการเก็บรักษาเห็ดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพบุรุษสู่คนรุ่นปัจจุบัน และได้มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ (เช่น เตอบลมร้อน, เครื่องซีลปากถุง, QR Code) เข้ามาช่วยยกระดับให้ผลิตภัณฑ์มีมาตรฐาน ตรงตามความต้องการของตลาดปัจจุบัน นอกจากนี้ ผลการประเมินเชิงปริมาณชี้ให้เห็นว่า ผู้เข้าร่วมอบรมมีความพึงพอใจต่อการ

พัฒนาทักษะอาชีพในภาพรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.66) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการนำความรู้ไปใช้ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 การพัฒนาทักษะอาชีพด้านการแปรรูปเห็ดที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถเสริมสร้างศักยภาพการพึ่งพาตนเองของชุมชนฐานรากได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น งานวิจัยในอนาคตควรต่อยอดไปสู่การศึกษารูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพอื่น ๆ ที่ใช้ทรัพยากรชีวภาพในท้องถิ่น เพื่อเพิ่มความหลากหลายของอาชีพและลดความเสี่ยงด้านรายได้ของครัวเรือน

1.2 ควรมีการศึกษาติดตามผลในระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อประเมินความยั่งยืนของทักษะอาชีพ รายได้ และคุณภาพชีวิตของผู้เข้าร่วมโครงการ ตลอดจนผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจในระดับชุมชน

1.3 งานวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มตัวแปรด้านการตลาด การสร้างแบรนด์ชุมชน และช่องทางดิจิทัลเพื่อวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของผลิตภัณฑ์แปรรูปเห็ดในตลาดท้องถิ่นและตลาดออนไลน์

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำรูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพจากการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ตั้งแต่การเพาะเห็ด การแปรรูป การคำนวณต้นทุน-กำไร ไปจนถึงการบรรจุภัณฑ์

2.2 ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มของชุมชนในลักษณะกลุ่มอาชีพหรือวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน แบ่งปันทรัพยากร และเพิ่มอำนาจต่อรองทางการตลาด

2.3 ควรพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปเห็ดให้มีความหลากหลาย สอดคล้องกับอัตลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดชัยภูมิ และตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภค ทั้งในด้านคุณภาพ ความปลอดภัย และความสะดวกในการบริโภค

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

3.1 ภาครัฐควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการพัฒนาทักษะอาชีพของชุมชนฐานราก โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดหลัก เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนและชุมชน

3.2 ควรสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร โดยเฉพาะเห็ด ซึ่งเป็นทรัพยากรที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

3.3 ควรบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และชุมชน เพื่อพัฒนาหลักสูตรอาชีพระยะสั้นและระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) ที่ช่วยให้ชุมชนสามารถพัฒนาทักษะอาชีพได้อย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน. (2566). แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน. กระทรวงมหาดไทย.

- กรมวิชาการเกษตร. (2565). มาตรฐานและแนวทางการผลิตเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมวิชาการเกษตร. (2565). เหน็ดเศรษฐกิจและการเพาะเลี้ยงอย่างยั่งยืน. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2567). *การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน*. กระทรวงวัฒนธรรม.
- กุสุมา สีดาทัง. (2565). การพัฒนารูปแบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมศักยภาพผู้ประกอบการ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านกองแหะ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารลวงศรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี*, 6(2), 19-33.
- แก้วมณี อุทัยมัยและคณะ. (2564). การเพิ่มมูลค่าสินค้าเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มเพาะเห็ดบ้านโพธิ์ชัย หมู่ 4 ตำบลโพธิ์ชัย อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม. สืบค้น 7 สิงหาคม 2568, จาก <https://shorturl.at/p1AYZ>
- ทิพย์วรรณ จันทรา, พระครูอรุณสุตาลังการ และพระครูวิจิตรธรรมโชติ. (2565). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแบบยั่งยืนของกลุ่มอาชีพ ในเขตพื้นที่บ้านดอนโรงตำบลเขาพระบาท อำเภอเข็รใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม*, 9(4), 418-435.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พรหมนคร ก. (2567). การพัฒนากลุ่มเพาะเห็ดนางฟ้าภูฐานชุมชนบ้านช้าง ตำบลช้างใหญ่ อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรี* รัชชังคม, 10(1), 13-27.
- รัชยา ภัคดิจิตต์. (2565). เศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของไทย. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 7(2), 113-120.
- สัสดี กำแพงดี และ ปิยะดา มณีนิล สุทัศน์ รุ่งระวีวรรณ, อมรเทพ มณีเนียม. (2564). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลท่าสาป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา. สืบค้น 7 สิงหาคม 2568, จาก <https://wb.yru.ac.th/xmlui/handle/yru/4857>
- สุภาวดี พ., สิริเมธ ฬ. , และ รุ่งเมือง ฬ. (2563). ทูทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนวัดสำโรง อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(3), 828-840.
- สุพัตรา แก้วคำ. (2565). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสารพัฒนาชุมชน*, 19(2), 55-70.
- สุพัตรา แก้วคำ. (2566). ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสารพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจสร้างสรรค์*, 21(1), 63-80.
- สุพัตรา แก้วคำ. (2567). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นในยุคดิจิทัล. *วารสารเศรษฐศาสตร์และสังคม*, 19(1), 77-94.
- หทัยชนก คตะสมบุญ. (2563). การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(2), 474-488.
- อนุสรณ์ วัฒนกุล. (2563). การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเห็ดเศรษฐกิจ (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: กรมวิชาการเกษตร.